ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES SECINĀJUMI,

sniegti 2004. gada 29. janvārī [1]

I — Ievads

1. Šī lieta attiecas uz Padomes 1975. gada 15. jūlija Direktīvas 75/442/EEK par atkritumiem [2], kas grozīta ar Padomes 1991. gada 18. marta Direktīvu 91/156/EEK [3], (turpmāk tekstā — Direktīva par atkritumiem) interpretāciju attiecībā uz degvielu, kas ir izplūdusi pa sūci degvielas tvertnē un ir piesārņojusi apkārtējo augsni. Briseles *Cour d'appel* (Apelācijas tiesa) vēlas zināt, vai šī degviela un piesārņotā augsne ir uzskatāmas par atkritumiem un vai naftas uzņēmums, kas iznomā degvielas uzpildes staciju un kas ir noslēdzis pārvaldīšanas līgumu ar tirgotāju un piegādājis tam naftas produktus, ir uzskatāms par atkritumu radītāju vai turētāju.

II — Atbilstošās tiesību normas

2. Direktīvas par atkritumiem 1. pantā ietvertas šādas definīcijas:

"Šajā direktīvā

a) "atkritumi" ir jebkura viela vai priekšmets, kas iekļauts I pielikumā noteiktajās kategorijās un no kā turētājs [īpašnieks] atbrīvojas, ir nodomājis atbrīvoties vai ir spiests atbrīvoties.

[..]

b) "radītājs" ir ikviens, kura darbība rada atkritumus ("sākotnējais radītājs") un/vai ikviens, kas nodarbojas ar atkritumu priekšapstrādi, sajaukšanu vai citām darbībām, kuru rezultātā mainās atkritumu īpašības vai sastāvs;

c) "turētājs" ["īpašnieks"] ir atkritumu ražotājs vai fiziska vai juridiska persona, kuras valdījumā [īpašumā] atrodas atkritumi;

d) [..]."

1 — Oriģinālvaloda — vācu.
2 — OV L 78, 39. lpp.
3 — OV L 78, 32. lpp.

3. I pielikums definē dažādas atkritumu kategorijas, tajā skaitā šīs abas:

"Q4 Nokrituši, izlijuši, pazuduši vai citādos starpgadījumos cietuši materiāli, ieskaitot jebkurus materiālus, aprīkojumu utt., kas piesārņots kāda neparedzēta gadījuma rezultātā,"

un

"Q15 Piesārņoti materiāli, vielas vai produkti, kas rodas, attīrot piesārņotu augsni [zemi]."

4. Direktīvas par atkritumiem 15. pants nosaka, kas sedz atkritumu apglabāšanas izdevumus:

"Saskaņā ar "piesārņotājs maksā" principu atkritumu apglabāšanas izmaksas sedz

— īpašnieks [turētājs], kur atkritumus savāc atkritumu savācējs vai 9. pantā minētais uzņēmums, un/vai

— iepriekšējie īpašnieki [turētāji] vai to produktu ražotāji, no kuriem radušies atkritumi."

5. Attiecīgo Beļģijas tiesību normu teksts pilnībā atbilst Direktīvas par atkritumiem 1. panta a) apakšpunkta un tās I pielikuma tekstam.

III — Fakti, process un prejudiciālie jautājumi

6. Van de Valle [*Van de Walle*], Loráns [*Laurent*] un Meršs [*Mersch*] (turpmāk tekstā — apsūdzētie) ir *Texaco SA* (turpmāk tekstā — "*Texaco*") vadošie darbinieki. Pamatprāvā viņi tiek apsūdzēti par sodāmu darbību veikšanu, pārkāpjot atkritumu saimniecību regulējošas tiesību normas. *Texaco* procesā piedalās kā civilatbildētājs.

7. 1981. gadā *Texaco* iznomāja degvielas uzpildes staciju, kas ir strīdus priekšmets, un 1988. gadā noslēdza pārvaldīšanas līgumu ar pārvaldnieku. 1993. gada janvārī tika konstatēts, ka notikusi degvielas noplūde no

degvielas uzpildes stacijas degvielas tvertnēm. Tā ir piesārņojusi augsni ap tvertnēm un ir sasniegusi blakus ēkas pagrabu.

8. Tehniskajā ekspertīzē tika noskaidrots, ka dīzeļdegvielas un degvielas Nr. 98 bez svina piedevas tvertnes cauruļvadi ir cauri. Turklāt pēdējam minētajam konteineram bija caurumi. Pārbaudot krājumus, tika konstatēts, ka kopš 1992. gada oktobra sākuma ir pazuduši apmēram 800 litru benzīna bez svina satura ar oktānskaitli 98.

9. 1993. gada februārī tika apturēta benzīna uzpildes stacijas darbība. Pirms tam tika uzteikts gan pārvaldīšanas līgums ar pārvaldnieku, gan arī nomas līgums ar zemes gabala īpašnieci. Kopš 1993. gada vasaras *Texaco* vairs nemaksāja nomas maksu.

10. *Texaco* — neatzīstot to par juridisku pienākumu — līdz 1994. gada maijam lika veikt dažādus augsnes uzkopšanas darbus. Tomēr pēc tam veiktās gruntsūdeņu analīzes parādīja, ka augsne vēl joprojām ir piesārņota ar degvielu.

11. Tā kā *Texaco* kopš 1994. gada maija vairs neturpināja ar degvielu piesārņotās augsnes uzkopšanu, 1998. gada 10. septembrī *Ministère public* cēla apsūdzību pret trim apsūdzētajiem par atkritumu apsaimniekošanu regulējošo tiesību normu pārkāpumu saistībā ar viņu amatiem *Texaco* un prasību pret uzņēmumu kā civilatbildētāju. Briseles Galvaspilsētas reģions iestājās lietā kā blakus prasītājs. Pirmajā instancē apsūdzētie tika attaisnoti. Civilprasība krimināllietā pret *Texaco* tika pārtraukta, jo tā attaisnošanas dēļ nebija piekritīga krimināllajai tiesai.

12. *Cour d'appel* izskata *Ministère public* [prokuratūra] un Briseles Galvaspilsētas reģiona apelācijas sūdzību. Tai ir šaubas, vai piesārņotā augsne var tikt uzskatīta par atkritumiem. Jēdziena "apglabāt atkritumus" šajā sakarā noteiktais saturs ir apstrīdams.

13. Minēto iemeslu dēļ tā uzdod Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

Vai Padomes 1975. gada 15. jūlija Direktīvas 75/442/EEK par atkritumiem, kas grozīta ar 1991. gada 18. marta Direktīvu 91/156/EEK, 1. panta a) apakšpunkts, kas definē atkritumu jēdzienu kā "jebkuru vielu vai priekšmetu, kas iekļauts I pielikumā noteiktajās kategorijās un no kā īpašnieks [turētājs] atbrīvojas, ir nodomājis atbrīvoties vai ir spiests atbrīvoties", un 1. panta b) un c) apakšpunkts, kas definē atkritumu radītāju kā "ikvienu, kura darbība rada atkritumus ("sākotnējais radītājs"), un/vai ikvienu, kas nodarbojas ar

atkritumu priekšapstrādi, sajaukšanu vai citām darbībām, kuru rezultātā mainās atkritumu īpašības vai sastāvs", un atkritumu turētāju kā "atkritumu ražotāju vai fizisku vai juridisku personu, kuras īpašumā [turējumā] atrodas atkritumi", ir interpretējami tādējādi, ka tie ir piemērojami naftas uzņēmumam, kas ražo degvielu un to pārdod vienas no tā degvielas uzpildes staciju pārvaldniekiem saskaņā ar atsevišķu pārvaldīšanas līgumu, kas paredz pārvaldnieka autonomiju bez pakļautības attiecībām, kad šī degviela iesūcas zemē, radot zemes un gruntsūdeņu piesārņojumu?

Vai ir jāuzskata, ka atkritumu iedalījums saskaņā ar augstāk minētajām tiesību normām ir piemērojama tikai gadījumā, kad tādā veidā piesārņotas zemes ir bijušas izraktas?

IV — Tiesiskais vērtējums

14. Ar saviem jautājumiem *Cour d'appel* jautā, vai ar izplūdušo degvielu piesārņoto augsni var uzskatīt par atkritumiem un vai *Texaco* var tikt uzskatīts par šo atkritumu radītāju vai turētāju.

A — *Par atkritumu jēdzienu*

1). Dalībnieku apgalvojumi

15. Visi dalībnieki ir vienisprātis par to, ka izplūdusī degviela un piesārņotā augsne var tikt uzskatīta par atkritumiem tikai tad, ja turētājs no tās atbrīvojas, ir nodomājis atbrīvoties vai ir spiests atbrīvoties.

16. Briseles Galvaspilsētas reģions uzskata, ka degvielas turētājs ir atbrīvojies no tiem ar izplūdi. Tieši šāda situācija aplūkota Atkritumu kategorijā Q4. Atkritumu kategorijās Q5, Q12 un Q13 [4] noteikts, ka arī neattīrīta augsne ir atkritumi. Neatkarīgi no tā, vai augsnes turētājs ir atbrīvojies no tās vai vēlējies atbrīvoties, no pienākuma atbrīvoties no augsnes varētu izrietēt atkritumu statusa esamība. Šāds pienākums izriet no Direktīvas par atkritumiem mērķa aizsargāt dabu un veselību un augsta līmeņa aizsardzības, uz kuru jātiecas saskaņā ar EKL 174. panta 2. punktu. Tas kavēšot, sajaucot atkritumus ar augsni, apiet pienākumus, kas izriet no

4 — Q5 un Q12 attiecas uz neattīrītām vielām, Q13 attiecas uz "visu veidu vielām vai produktiem, kuru lietošana ir aizliegta ar likumu".

atkritumu apsaimniekošanu regulējošām tiesībām. Ja piesārņota augsne nebūtu atkritumi, Direktīvas par atkritumiem 4. panta pienākumi nodrošināt apglabāšanu, aizsargājot cilvēku veselību un neapdraudot dabas vidi, nebūtu piemērojami.

17. Tālāk pienākumu atbrīvoties no piesārņotās augsnes var izsecināt arī no valsts tiesībām. Briseles Galvaspilsētas reģionā nav īpaša pienākuma attīrīt piesārņoto augsni, bet tas var tikt izsecināts no civiltiesībām. Atsevišķi autori pieņem šāda pienākuma esamību arī tad, ja attiecīgo vielu nav iespējams izmantot tiesiski un tehniski pieļaujamā veidā. Tas jo īpaši attiecas uz izplūdušu degvielu.

18. Apsūdzētie pamatprāvā un *Texaco* jautājumu par to, vai ir runa par atkritumiem, uzskata par nenozīmīgu, jo jebkurā gadījumā viņi nav iespējamo atkritumu radītāji vai turētāji.

19. Viņi uzsver, ka ne viņi paši, ne pārvaldnieki nezināja, ka izplūst degviela. Bet no kādas lietas var atbrīvoties tikai apzināti. Par pretējo neliecina arī spriedums lietā *Vessoso* un *Zanetti*[5]. Saskaņā ar to "atkritumu" jēdziens gan neparedz, ka turētājs, kurš atbrīvojas no vielas vai tās produkta, grib liegt tā tālāku ekonomisko izmantošanu citiem. Nezināšana par degvielas izplūdi neesot salīdzināma ar šo situāciju. Līdz ar to izplūdusī degviela vēl nevar tikt uzskatīta par atkritumiem.

20. Jebkurā gadījumā par atkritumiem ir runa, tiklīdz turētājs, apzinoties augsnes piesārņojumu, uzsāk atbrīvoties no augsnes. Šajā gadījumā var pieņemt, ka tas notika brīdī, kad tika atklāts augsnes piesārņojums un notika pirmie attīrīšanas pasākumi. Apsūdzētie un *Texaco* attiecībā uz šo jautājumu uzsver, ka viņi tomēr nav bijuši šo atkritumu turētāji vai radītāji.

21. Komisija konstatē, ka atkritumu definīcija izriet no Direktīvas par atkritumiem 1. panta, bet šīs direktīvas I pielikums un Eiropas atkritumu saraksts ilustrē šo definīciju. Izplūdusi degviela ir pieskaitāma atkritumu kategorijai Q4. Šī kategorija parāda, ka likumdevējs ir gribējis iekļaut "atbrīvošanās" jēdzienā arī negadījumus. Līdz ar to izplūdusi degviela ir atkritumi.

5 — 1990. gada 28. marta spriedums lietās C-206/88 un C-207/88, *Recueil*, I-1461. lpp.

22. Saskaņā ar atkritumu kategorijas Q4 tekstu tajā var iekļaut arī piesārņoto augsni. Katrā gadījumā Komisija apšauba, ka tādi dabas elementi kā augsne, ūdens un gaiss var tikt uzskatīti par atkritumiem tikai piesārņojuma dēļ. Direktīvas par atkritumiem mērķis drīzāk ir šo elementu aizsardzība. Ir grūti iedomāties, ka uz šiem elementiem varētu attiecināt apglabāšanas vai otrreizējas pārstrādāšanas jēdzienus. Piesārņojuma gadījumā tie ir drīzāk jāattīra vai jāveic citas darbības, lai novērstu negatīvas sekas. Tāpēc tie nevar tikt uzskatīti par atkritumiem.

23. Bet, tiklīdz piesārņotā augsne tiek izrakta, vairāk nav runa par dabas elementu, bet gan par kustamu lietu, produktu vai materiālu, kas ir piesārņots starpgadījuma rezultātā, kā norādīts atkritumu kategorijā Q4. Izplūdušās degvielas, kas tiek uzskatīta par atkritumiem, apglabāšanas pienākums netieši noteic, ka piesārņotā augsne ir jāizrok.

2) Vērtējums

24. Izplūdes laikā un pēc tam degviela ir sajaukusies ar apkārtējo augsni. Ir jāvadās no tā, ka šis sajaukums vairs pat daļēji nav atdalāms, neveicot īpašus pasākumus. Līdz ar to nevar tikt atsevišķi pārbaudīts, vai izplūdusī degviela ir uzskatāma par atkritumiem. Drīzāk rodas jautājums, vai piesārņotā augsne kopumā ir iedalāma pie atkritumiem.

25. Saskaņā ar Direktīvas par atkritumiem preambulas trešo apsvērumu tās mērķis ir cilvēku veselības un apkārtējās vides aizsardzība pret kaitējumiem, ko rada atkritumu savākšana, pārvadāšana, apstrāde, uzglabāšana un noglabāšana. Atbilstoši EKL 174. panta 2. punktam Kopienu vides politikas mērķis ir augsts aizsardzības līmenis, un tas balstās jo īpaši uz piesardzības un preventīvās darbības principiem. Tiesa no tā ir secinājusi, ka atkritumu jēdziens nevar tikt interpretēts šauri [6].

26. Saskaņā ar Direktīvas par atkritumiem 1. panta a) apakšpunkta 1. daļu "atkritumi" ir jebkura viela vai priekšmets, kas iekļauts I pielikumā noteiktajās kategorijās un no kā īpašnieks [turētājs] atbrīvojas, ir nodomājis atbrīvoties vai ir spiests atbrīvoties. Minētais pielikums, kā arī Eiropas atkritumu saraksts paskaidro šo definīciju, uzskaitot vielu un priekšmetu apzīmējumus, kas var tikt pie-

6 — 2000. gada 15. jūnija spriedumi lietās C-418/97 un C-419/97 *ARCO Chemie Nederland* u. c., *Recueil*, I-4475. lpp., 38. un turpmākie punkti un 2002. gada 18. aprīļa spriedums lietā C-9/00 *Palin Granit* un *Vehmassalon Kansanterveystyön Kuntayhtymän hallitus*, *Recueil*, I-3533. lpp., 23. punkts.

skaitīti atkritumiem. Bet, pēc Tiesas uzskata, tiem ir tikai norādes raksturs [7].

27. Izšķiroša nozīme ir tam, vai turētājs no lietas atbrīvojas, ir nodomājis atbrīvoties vai ir spiests atbrīvoties. Saskaņā ar spriedumu lietā *ARCO* tas ir jāpārbauda, pamatojoties uz dažādiem apstākļiem. Turklāt ir jāņem vērā direktīvas mērķis un jāpievērš uzmanība tam, lai netiktu ietekmēta tās darboties spēja [8].

augsni, izriet, ka neizrakta piesārņota augsne nav atkritumi [9]. Tomēr nav nekāda iemesla uzskatīt, ka atkritumu kategorija Q15 pilnībā un izsmeļoši nosaka, pie kādiem nosacījumiem augsne var tikt uzskatīta par atkritumiem. Par labu arī vēl neizraktas augsnes pieskaitīšanai pie atkritumiem runā arī Eiropas Atkritumu saraksta [10] 17 05 apakšnodaļa, kuras virsraksts ir "Augsne (ieskaitot no piesārņotām vietām izcelto), akmeņi un izraktā zeme" un kurā minētas šādas pozīcijas: 17 05 03 "Augsne un akmeņi, kas satur bīstamas vielas," un 17 05 04 "Augsne un akmeņi, izņemot tos, kas pieder pie 17 05 03". Principā arī šajās kategorijās vēl nevarētu tikt ietverta izraktā augsne.

a) Par atkritumu kategoriju Q4

28. Atkritumu kategorija Q4 netieši paredz, ka piesārņotā augsne ir uzskatāma par atkritumiem. Tā aptver nejauši izlijušus, pazudušus vai citādos starpgadījumos cietušus produktus un citas vielas, aprīkojumu utt., kas piesārņoti šī starpgadījuma rezultātā. Jau "vielas" jēdziens ir ļoti plašs un var ietvert sevī augsni kā zemes sastāvdaļu. No šī viedokļa šī atkritumu grupa nav aptveroši formulēta.

29. Tomēr daļēji arī no atkritumu kategorijas Q15, kas jo īpaši attiecas uz izraktu

30. Uzskata, ka neizrakta zeme nevar būt atkritumi, pamatojums varētu būt tāds, ka dažādas dalībvalstis atkritumu jēdzienu ierobežoti attiecina uz kustamām lietām [11]. Tiesu tradīcijai atsevišķās dalībvalstīs tomēr nevar

7 — Par iepriekšējo skatīt spriedumu lietā *Palin Granit*, minēts 6. atsaucē, 22. punkts.

8 — Spriedums lietā *ARCO*, minēts 6. atsaucē, 73. punkts.

9 — *Ludger-Anselm Versteyl, Der Abfallbegriff im Europäischen Recht — Eine unendliche Geschichte, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 2000, 585. (586.) lpp.; *Martin Dieckmann, Das Abfallrecht der Europäischen Gemeinschaft, Baden-Baden* 1994, 152. un turpmākās lpp.

10 — Komisijas 2000. gada 3. maija lēmums 2000/532/EK, ar ko aizstāj Lēmumu 94/3/EK, ar kuru izveidots atkritumu saraksts saskaņā ar 1. panta a) punktu Padomes Direktīvā 75/442/EEK par atkritumiem, un Padomes Lēmumu 94/904/EK, ar kuru izveidots bīstamo atkritumu saraksts saskaņā ar 1. panta 4. punktu Padomes Direktīvā 91/689/EEK par bīstamajiem atkritumiem (OV L 226, 3. lpp.), kas grozīta ar Padomes 2001. gada 23. jūlija lēmumu 2001/573/EG par grozījumiem lēmumā 2000/532/EK par atkritumu sarakstu (OV L 203, 18. lpp.).

11 — Jo īpaši Vācija un Francija, Itālijā šis ierobežojums balstās uz *Corte suprema di cassazione* [Augstākā kasācijas tiesa] 2002. gada 18. septembra spriedumu lietā Nr. 31011. Turpretim Austrija atkritumu jēdzienu tieši attiecina uz kustamām lietām, kas nonāk apkārtējo vidi ietekmējošās attiecībās ar augsni (*Abfallwirtschaftsgesetz* [Atkritumu apsaimniekošanas likums] 2. panta 2. punkts).

piešķirt izšķirošu nozīmi, interpretējot Kopienu tiesību jēdzienus.

31. Komisijas arguments, ka dabas elementi kā tādi nevar būt atkritumi, ir pamatots ar Direktīvas par atkritumiem 4. pantā noteikto mērķi, kas cita starpā prasa arī aizsargāt augsni pret apdraudējumiem, ko var radīt atkritumi. Tomēr pirmām kārtām nav runa par nenoteiktu dabas elementu — augsni, bet gan tieši par nosakāmu zemes virskārtas daļu, no kuras nāk apdraudējums apkārtējai augsnei. Uz šo zemes virskārtu, pretēji Komisijas uzskatiem, nevar tikt attiecināts ne apglabāšanas, ne otrreizējas pārstrādes process.

32. Atceroties par EKL 174. panta 2. punktā noteikto augsto aizsardzības līmeni, ir jānorāda, ka attieksme pret izraktu, neattīrītu augsni kā atkritumiem noved pie viscaur saprātīga rezultāta. No Direktīvas par atkritumiem 3. panta izriet prioritāte neradīt un samazināt šādus atkritumus un to bīstamību. Saskaņā ar 4. pantu šāda augsne ir jāpārstrādā vai jāapglabā, neapdraudot cilvēka veselību un neizmantojot procesus vai metodes, kas varētu kaitēt apkārtējai videi. Arī pārējās tiesību normas, kas attiecas uz atkritumu apglabāšanas organizāciju — 5. un turpmākie panti — var tālāk tikt piemēroti attiecībā uz rīcību ar piesārņoto augsni un dot savu devumu augsta vides aizsardzības līmeņa nodrošināšanā.

33. Tāpēc priekšroka ir jādod uzskatam, ka neizrakta, piesārņota augsne var ietilpt atkritumu kategorijas Q4 piemērošanas jomā.

b) Par "atbrīvošanās" jēdzienu

34. Izšķiroša nozīme, lemjot par atkritumu statusu, nav piederībai pie atkritumu kategorijas, bet gan tam, vai turētājs no augsnes atbrīvojas, viņam ir nodoms no tās atbrīvoties vai arī viņam no tās ir jāatbrīvojas.

35. Vēlēšanās atbrīvoties nevar pastāvēt, kamēr turētājam nav zināms par augsnes piesārņojumu. Turpretim var rasties (ko var apstrīdēt) griba atbrīvoties, kad turētājs uzzina par piesārņojumu, kura dēļ augsni turpmāk nav iespējams izmantot atbilstoši tās mērķim. Piemēram, lauksaimniecības zemes piesārņojums var ietekmēt audzējamos produktus vai arī apbūves gabala piesārņojums var radīt ēkas lietotājiem veselības apdraudējumu vai apgrūtinājumus. Šajā derīguma zudumā izpaužas atkritumiem

tipisks risks, ka turētājs attiecīgo lietu nelieto un arī nerūpējas par atbilstošu tās apglabāšanu, un tāpēc tā var apgrūtināt apkārtējo vidi. Piesārņotas augsnes gadījumā šis risks īstenojas, kad netiek veikti attīrīšanas pasākumi un piesārņojums līdz ar to izplatās. Pieņēmumu par gribu atbrīvoties var katrā ziņā apgāzt, turētājam veicot konkrētus pasākumus, lai atjaunotu augsnes derīgumu bez atbrīvošanās.

36. Neatkarīgi no gribas atbrīvoties var pastāvēt arī pienākums atbrīvoties no piesārņotās augsnes, kas pastāv neatkarīgi kā no zināšanas par piesārņojumu, tā no nodoma atbrīvoties. Šis pienākums var rasties no apdraudējuma, kas rodas no augsnes piesārņojuma.

37. Katrā gadījumā no Direktīvas par atkritumiem 4. panta, kas ir atkritumu apsaimniekošanu regulējošo tiesību ģenerālklauzula, nevar secināt pienākuma atbrīvoties no piesārņotās augsnes pastāvēšanu. Kaut arī būtu apsveicams vispārīgs pienākums ar piesārņoto augsni rīkoties veselību aizsargājošā un dabai draudzīgā veidā, šis pienākums ir vienīgi atkritumu statusa tiesiskās sekas un nevar tikt izmantots šī statusa pamatošanai. Līdz ar to arī Briseles Galvaspilsētas reģiona arguments, ka piesārņota augsne visos gadījumos ir uzskatāma par atkritumiem, lai novērstu Direktīvas par atkritumiem apiešanu, neiztur kritiku.

38. Atkritumu statuss atbrīvošanās pienākuma gadījumā drīzāk balstās uz kopsakarību starp atkritumu apsaimniekošanu regulējošām tiesībām un attiecīgo apdraudējumu regulējošām speciālajām tiesībām. Tas var būt pilnībā vai daļēji noteikts Kopienu tiesībās vai arī ekskluzīvi valsts tiesībās. Tā dalībvalstis saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas [12] 6. panta 2. punktu veic attiecīgus pasākumus, lai īpaši aizsargājamās dabas teritorijās novērstu dabisko dzīvotņu un sugu dzīvotņu noplicināšanos, kā arī lai novērstu traucējumu, kas skar sugas, kuru dēļ noteikta attiecīgā teritorija. Atbilstoši tam var, piemēram, būt nepieciešams aizvākt piesārņotu augsni, kas apdraud ūdens kvalitāti aizsargājamā mitrā apgabalā. Pienākums aizvākt piesārņoto augsni var rasties arī no ūdeņu tiesībām, speciālajām augsnes aizsardzības tiesībām vai vispārīgiem noteikumiem par apdraudējumu novēršanu. Saskaņā ar tiesu praksi pienākumu attīrīt augsni var pastarpināti pamatot pat ar atkritumu aizvākšanas noteikumiem [13], kas atkarībā no konkrētās situācijas var prasīt arī piesārņotās augsnes aizvākšanu. Kā paskaidro Briseles Galvaspilsētas reģions, šāds pienākums var tikt pamatots arī ar civiltiesībām [14]. Visos šajos

12 — Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV L 206, 7. lpp.).

13 — 1999. gada 9. novembra spriedums lietā Komisija/Itālija *San Rocco, Recueil*, I-7773. lpp., 108. un turpmākie punkti.

14 — Skatīt arī spriedumu *ARCO*, minēts 6. atsaucē, 86. punkts, kur tiek minēts saskaņošanas piemērs.

gadījumos turētājam ir jāatbrīvojas no augsnes, neņemot vērā to, vai tā turpmāk varēs pildīt uzdevumu, kādam tā bija paredzēta.

39. Turpretim atbrīvošanās pienākums nevar tikt balstīts uz apdraudējumu, kas izriet no piesārņojuma, ja tas pieļauj augsnes palikšanu attiecīgajā vietā, tāpēc, ka, piemēram, ir iespējams veikt pietiekamus aizsardzības pasākumus, neizrokot augsni. Šajā gadījumā augsnes īpašniekam nav jāatbrīvojas no augsnes.

40. Vai šajā gadījumā pastāv pienākums izrakt piesārņoto augsni un kādā mērā mērķim atbilstošā piesārņotās augsnes izmantošana ir turpmāk iespējama, nevar tikt izvērtēts, pamatojoties uz Tiesai sniegto informāciju. Tas paliek kompetentās valsts tiesas ziņā.

41. Uz jautājumu, vai piesārņota augsne pēc tās izrakšanas ir kvalificējama tikai kā atkritumi, pamatojoties uz līdzšinējo pārbaudi, ir jāatbild noliedzoši. Arī pirms izrakšanas augsne jau var būt atkritumi.

c) Starpsecinājums par atkritumu statusu

42. Par iepriekš minēto apkopojoši ir jāsecina, ka piesārņotā augsne ir uzkatāma par atkritumiem, ja turētājam ir pienākums to izrakt piesārņojuma dēļ. Atkritumiem statuss ir apstrīdami prezumējams, ja augsne piesārņojuma dēļ vairs nevar tikt izmantota atbilstoši tās mērķim.

B — *Par Texaco atbildību*

43. Tagad ir jāpārbauda, vai *Texaco* var uzskatīt par iespējami radušos atkritumu radītāju vai turētāju. Lai to noteiktu, ir jāvadās no pieņēmuma, ka šajā gadījumā piesārņotā augsne ir atkritumi.

1) Lietas dalībnieku argumenti

44. Briseles Galvaspilsētas reģions papildina *Cour d'appel* veikto faktu atainojumu. Tas apgalvo, ka *Texaco* ir piegādājis degvielu degvielas uzpildes stacijai arī pēc piesārņojuma atklāšanas. Tālāk bojājums tvertnē esot radies *Texaco* astoņdesmitajos gados veiktās uzpildīšanas laikā, tātad pirms tam, kad šo

uzpildes staciju pārņēma pēdējais tās pārvaldnieks. Pārvaldīšanas līgumā *Texaco* esot paturējusi sev tiesības jebkurā laikā pārbaudīt degvielas krājumus. *Texaco* pārstāvis ik mēnesi esot pārbaudījis pārdotos daudzumus. Pārvaldnieks bija tiesīgs lietot degvielas uzpildes staciju degvielas pārdošanai, bet tai nebija tiesību izdarīt izmaiņas uzpildes stacijas iekārtās bez iepriekšējas *Texaco* piekrišanas. Nododot degvielas uzpildes staciju, neesot dokumentēts pazemes tvertņu stāvoklis, kas ir pretrunā ar pārvaldīšanas līgumu.

45. Briseles Galvaspilsētas reģions uzskata, ka atkritumu turētāja jēdziens ir plaši interpretējams. Šajā gadījumā tas aptverot *Texaco*, jo tā esot nomājusi degvielas uzpildes staciju, efektīvi kontrolējusi tās izmantošanu un vismaz daļēji attīrījusi augsni no piesārņojuma. Tā ir arī atkritumu ražotājs, jo izplūdusī degviela vairs nevarēja tikt piegādāta legālai izmantošanai.

46. Apsūdzētie un *Texaco* uzskata, ka prejudiciālais jautājums neattiecas uz jautājumu, vai *Texaco* var tikt uzskatīts par atkritumu turētāju vai radītāju.

47. *Texaco* acīmredzami nav radījis atkritumus, bet gan produktus, proti, degvielu. Tikai degvielas uzpildes stacijas pārvaldnieks ir atbildīgs par to, ka tā ir pārvērtusies par atkritumiem. Sākotnējais produkta radītājs nevar būt atbildīgs par to, ka tas vēlāk netiek izmantots atbilstoši mērķim, bet tiek pārvērsts par atkritumiem.

48. Turējums nozīmē arī faktisku varu pār lietu. *Texaco* nav bijusi šāda vara pār degvielas uzpildes iekārtām un glabāto degvielu. Nosakot pārvaldnieka rīcības spēju attiecībā uz uzpildes iekārtām, tika konstatēts, ka tas nav ne šo iekārtu īpašnieks, ne nomnieks. Pārvaldīšanas līgums tomēr skaidri paredz, ka pārvaldnieks ir atbildīgs par iekārtu uzraudzību un kontroli. Saskaņā ar to tikai pārvaldnieks ir atbildīgs arī par zaudējumiem, kas rodas no iekārtām. Pārvaldnieks ir vienīgais īpašnieks un pilnībā atbildīgs par degvielas krājumiem. Paredzētā *Texaco* veiktā krājumu pārbaude nav pielīdzināma iekārtu tehniskai kontrolei. Tā kalpo vienīgi krāpšanas novēršanai.

49. Komisija uzskata, ka šajā gadījumā atkritumu turētāju varētu noteikt, konstatējot, kurš bija degvielas turētājs brīdī, kad tā kļuva

par atkritumiem. Iegādājoties degvielu, degvielas uzpildes stacijas pārvaldnieks kļuva par īpašnieku. Arī tas, ka *Texaco* saražoja degvielu, neliek secināt neko citu, jo atkritumi radās degvielas uzpildes stacijas darbības ietvaros.

a) Par atkritumu radītāja jēdzienu

51. Direktīvas par atkritumiem 1. panta b) apakšpunkts definē, ka radītājs ir ikviens, kura darbība rada atkritumus ("sākotnējais radītājs"), un/vai ikviens, kas nodarbojas ar atkritumu priekšapstrādi, sajaukšanu vai citām darbībām, kuru rezultātā mainās atkritumu īpašības vai sastāvs.

2) Atzinums

50. Pienākumi, kas izriet no atkritumu apsaimniekošanu regulējošām tiesībām, šajā gadījumā var attiekties uz *Texaco* tikai tad, ja to var uzskatīt par atkritumu radītāju vai turētāju. Saskaņā ar Direktīvas par atkritumiem 8. pantu katram atkritumu turētājam tie ir jānodod attiecīgi pilnvarotam apglabāšanas uzņēmumam vai arī pašam jāveic atbilstoša apglabāšana. Direktīvas par atkritumiem 15. pants paredz, ka atkritumu turētājs saskaņā ar principu "piesārņotājs maksā" sedz atkritumu, ko viņš nodod atkritumu savākšanas vai apglabāšanas uzņēmumam, apglabāšanas izmaksas. Saskaņā ar Direktīvas par atkritumiem 1. panta c) apakšpunktu atkritumu turētājs ir ne tikai to faktiskais turētājs, bet arī atkritumu radītājs, kas savukārt ir definēts 1. panta b) apakšpunktā.

52. *Texaco* jau tāpēc vien nevar tikt uzskatīta par atkritumu radītāju, ka tā ražo degvielu, kas negadījuma rezultātā kļuva par atkritumiem. Atkritumu radītāja jēdziens šaurāk balstās uz atkritumu statusu. Degvielu izmantojot atbilstoši tās mērķim, tā sadeg, neatstājot atkritumus [15]. Tā šajā gadījumā nekļuva par atkritumiem *Texaco* ražošanas darbību rezultātā, bet gan tādēļ, ka tika glabāta bojātās tvertnēs.

15 — Sal. ar spriedumu *ARCO*, minēts 6. atsaucē, 66. punkts.

53. Tātad atkritumu radītājs pamatā ir tas, kurš apsaimniekoja uzpildes iekārtas laikā, kad izplūda degviela. Šķiet, ka šī persona bija degvielas uzpildes stacijas pārvaldnieks. Visbeidzot, vai pretēji šim pieņēmumam *Texaco* bija atbildīga par glabātuvju uzturēšanu, ko tāpat kā uzpildes iekārtas pārvaldnieks apsaimniekoja nevis kā sava uzņēmuma daļu, bet *Texaco* labā, var izvērtēt tikai valsts iesniedzējtiesa. Šajā sakarā ir jāpārbauda, kura varā tiesiski un faktiski atradās glabātuvju uzturēšana un iekārtu stāvoklis. Pierādījumi tam var tikt ņemti no Pārvaldīšanas līguma un visām pārējām attiecīgajām normām. Turklāt nozīme būs arī tam, kā *Texaco* ir faktiski izturējusies. Proti, *Texaco* nevar atbrīvoties no sava tiesiskā kontroles pienākuma, to vienkārši neveicot. Ja *Texaco* tomēr, pamatojoties uz savu ekonomisko varas pozīciju salīdzinājumā ar degvielas uzpildes stacijas pārvaldnieku, faktiski pārvaldīja uzpildes iekārtu lietošanu, pārsniedzot savas tiesiskās pilnvaras, tai ir jāakceptē arī no tā izrietošā atbildība.

54. Turklāt *Texaco* var tikt uzskatīta par atkritumu radītāju, ja zaudējumu rašanās iemesls tiek atrasts tās rīcībā. Šajā sakarā būtu jādomā par Briseles Galvaspilsētas reģiona pieminēto kļūdu, uzpildot tvertnes. Nevar arī izslēgt, ka *Texaco*, nododot degvielas uzpildes staciju pārvaldniekam, bija jāzina par iespējamajiem defektiem, kuru rezultātā vēlāk izplūda degviela, un bija tie jānovērš. Arī šajā sakarā iesniedzējtiesai tomēr pašai ir jāizdara nepieciešamie secinājumi.

b) Par atkritumu turētāja jēdzienu

55. Saskaņā ar Direktīvas par atkritumiem 1. panta 1. punkta c) apakšpunktu par atkritumu turētāju ir jāuzskata atkritumu radītājs vai fiziskā vai juridiskā persona, kuras valdījumā atrodas atkritumi. Ja *Texaco* nav atkritumu radītājs, tā pēc tam var būt tikai atkritumu turētājs, ja atkritumi atrodas tās valdījumā.

56. Turējuma jēdziens nav definēts ne direktīvā, ne vispār Kopienu tiesībās. Saskaņā ar vispārpieņemto izpratni turējums atbilst faktiskai varai pār lietu, bet tas neparedz īpašuma tiesību vai tiesiskas rīcības spējas ar lietu esamību. Tomēr Direktīvas par atkritumiem 8. pantā minētie pienākumi varētu tikt ievēroti tikai tad, ja atkritumi ne tikai atrastos faktiskā rīcībā, bet pastāvētu arī tiesības nodot tos apglabāšanai. Direktīvas par atkritumiem 1. panta 1. punkta c) apakšpunkta izpratnē turējumam tātad, izejot ārpus burtiskas vārdu nozīmes ietvariem [16], ir jāietver ne tikai (tieša vai netieša)

16 — Sal. ģenerāladvokāta Mišo [*Mischo*] 2001. gada 20. novembra secinājumus lietā *Weidacher*, 2002. gada 15. janvāra spriedums, *Recueil*, I-501., I-505. lpp., 76. un turpmākie punkti, kuros viņš ilustrē turētāja jēdziena neprecizo lietošanu.

faktiska vara pār lietu, bet arī tiesiskas pilnvaras rīkoties ar atkritumiem.

57. Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, kurā mirklī kurai personai bija faktiska vara pār atkritumiem. Arī šajā sakarā pirmais iespaids liek domāt par pārvaldnieka varu pār lietu, katrā gadījumā — līdz degvielas uzpildes stacijas darbības apturēšanai. Tas, vai šis iespaids ir pareizs, būtībā ir jāizvērtē pēc tādiem pašiem kritērijiem kā jautājums, kurš bija atkritumu radītājs. Katrā gadījumā nevar izslēgt iespēju, ka pārvaldnieks jau saskaņā ar pārvaldīšanas līgumu faktiski pārvaldīja uzpildes iekārtas un zemi ap to nevis savās, bet *Texaco* interesēs. Par to liecina tas, ka pārvaldniekam, kā apgalvo Briseles Galvaspilsētas reģions un *Texaco*, bija liegts bez *Texaco* piekrišanas veikt izmaiņas zemes gabalā.

58. Pēc degvielas uzpildes stacijas darbības apturēšanas ir būtiski pierādījumi tam, ka *Texaco* pārņēma faktisko varu. Šķiet, nav iespējams, ka pārvaldniekam pēc pārvaldīšanas līguma izbeigšanas vēl būtu bijusi faktiska vara pār degvielas uzpildes staciju. Turpretim *Texaco* vēl līdz 1993. gada vasarai maksāja nomu un lika veikt attīrīšanas darbus līdz 1994. gada maijam, kas liecina par faktisku varu pār zemes gabalu.

59. Tikai iesniedzējtiesa var novērtēt, kurš drīkstēja nogādāt piesārņoto augsni apglabāšanai. Saskaņā ar iesniegto informāciju šķiet maz iespējams, ka šis uzdevums bija lietotājas kompetencē. Vai *Texaco* drīkstēja, pamatojoties uz nomas līgumu ar zemes gabala īpašnieci, nogādāt piesārņoto augsni apglabāšanai vai arī tas bija tikai pēdējās kompetencē, nevar tikt izvērtēts, pamatojoties uz ziņām, kas ir Tiesas rīcībā.

c) Starpsecinājumi par atkritumu radītāja un atkritumu turētāja jēdzieniem

60. Kopumā ir jāsecina, ka saskaņā ar Direktīvas par atkritumiem 1. panta 1. punkta c) apakšpunktu naftas uzņēmums, kas ražo degvielu un pārdod to vienam no savu benzīna uzpildes staciju pārvaldniekiem saskaņā ar pārvaldīšanas līgumu, kas paredz lietotāja autonomiju bez pakļautības attiecībām uzņēmumam, ir uzskatāms par atkri-

tumu izplūdušās degvielas piesārņotās augsnes formā turētāju,

— ja pārvaldnieks apsaimnieko degvielas uzpildes iekārtas, ņemot vērā visus tiesiskos un faktiskos apstākļus, nevis kā sava uzņēmuma daļu, bet gan naftas uzņēmuma labā (1. panta c) apakšpunkts, 1. alternatīva — atkritumu radītājs),

— ja uzpildes iekārtu bojājumi ir radušies naftas uzņēmuma rīcības rezultātā (1. panta c) apakšpunkts, 1. alternatīva — atkritumu radītājs) vai

— ja naftas uzņēmumam, ievērojot visus tiesiskos un faktiskos apstākļus, ir faktiskā vara pār lietu un viņš ir tiesīgs nogādāt atkritumus apglabāšanai (1. panta c) apakšpunkts, 1. alternatīva — atkritumu radītājs).

V — Secinājumi

61. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, piedāvāju uz *Cour d'appel* iesniegtajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Piesārņotā augsne ir jāuzskata par atkritumiem, ja turētājam piesārņojuma dēļ ir pienākums to izrakt. Atkritumu statuss ir apstrīdami prezumējams, ja augsne piesārņojuma dēļ vairs nevar tikt izmantota atbilstoši tās mērķim.

2) Naftas uzņēmums, kas ražo degvielu un pārdod to vienam no tās degvielas uzpildes staciju pārvaldniekiem saskaņā ar pārvaldīšanas līgumu, kas paredz lietotāja autonomiju bez pakļautības attiecībām uzņēmumam, ir jāuzskata par atkritumu izplūdušās degvielas piesārņotās augsnes formā turētāju,

— ja pārvaldnieks apsaimnieko degvielas uzpildes staciju, ņemot vērā visus tiesiskos un faktiskos apstākļus, nevis kā sava uzņēmuma daļu, bet gan naftas uzņēmuma labā (1. panta c) apakšpunkts, 1. alternatīva — atkritumu radītājs),

— ja zaudējumi uzpildes iekārtās ir radušies naftas uzņēmuma rīcības rezultātā (1. panta c) apakšpunkts, 1. alternatīva — atkritumu radītājs),

— ja naftas uzņēmumam, ņemot vērā visus tiesiskos un faktiskos apstākļus, bija faktiskā vara pār lietu un tas bija tiesīgs nogādāt atkritumus apglabāšanai (1. panta c) apakšpunkts, 1. alternatīva — atkritumu radītājs).